

ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ.

ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ:

«ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΙ ΙΣΧΥΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΑΙΤΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΗ»

15-16 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2018

ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ: ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΝΑΚΟΥ, ΕΦΕΤΗΣ.

ΘΕΜΑ: ΤΟ ΑΙΤΗΜΑ ΩΣ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΘΕΜΕΛΙΩΤΙΚΟ ΤΗΣ ΕΝΣΤΑΣΗΣ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΝΣΤΑΣΕΩΝ.

Στην πολιτική δίκη, η άσκηση της αγωγής αποτελεί την επιθετική πράξη, με την οποία υποβάλλεται από τον ενάγοντα προς το δικαστήριο αυτοτελές αίτημα παροχής έννομης προστασίας και εισάγεται το κύριο αντικείμενο της δίκης. Η άμυνα του εναγομένου, προς το σκοπό ματαίωσης της αιτούμενης από τον ενάγοντα έννομης προστασίας και απόρριψης της αγωγής, εκδηλώνεται με την αρνητική απάντηση και την προβολή ενστάσεων.

Η ένσταση, ως αμυντική πράξη, αποτελεί το δικονομικό μέσο για την εισαγωγή στην, εκκρεμή ήδη, δίκη των αντίθετων αυτοτελών ισχυρισμών του εναγομένου. Ειδικότερα, ο ενιστάμενος εναγόμενος δεν αμφισβητεί, αλλά επιβεβαιώνει την ιστορική βάση της αγωγής, επικαλείται όμως νέα διαφορετικά πραγματικά περιστατικά, τα οποία, υπαγόμενα σε κανόνα δικαίου αντίθετο προς το βασικό κανόνα δικαίου, στον οποίο θεμελιώνεται το ασκούμενο με την αγωγή δικαίωμα, αποτρέπουν την επέλευση της επιδιωκόμενης με την αγωγή έννομης προστασίας.

Περαιτέρω, από πλευράς εννοιολογικής προσέγγισης, η ένσταση, με την ουσιαστική έννοια, είναι δικαίωμα του υπόχρεου εναγομένου να αρνηθεί την παροχή, ενώ, με τη δικονομική έννοια, είναι σύνθετη διαδικαστική πράξη, αφού κατά τη ρητή επιταγή της

παραγράφου 1 του άρθρου 262 ΚΠολΔ, για την οποία θα γίνει λόγος παρακάτω, συντίθεται από τη διαδικαστική πράξη της ιστορικής βάσης, η οποία αποτελεί έκφραση του συστήματος συζήτησης και από τη διαδικαστική πράξη της αίτησης, η οποία αποτελεί έκφραση του συστήματος διάθεσης.

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΝΣΤΑΣΕΩΝ

1) ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ-ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΕΝΣΤΑΣΕΙΣ

α) Δικονομικές ενστάσεις είναι εκείνες που αφορούν στην εξέλιξη της διαδικασίας. Στην περίπτωση αυτή, γίνεται επίκληση γεγονότων, που στο πλαίσιο εφαρμογής κάποιου δικονομικού κανόνα δικαίου, εμποδίζουν την εξέλιξη της διαδικασίας και οδηγούν, κατά κανόνα, σε απόρριψη της αγωγής ως απαράδεκτης, όπως συμβαίνει στην περίπτωση έλλειψης διαδικαστικών προϋποθέσεων της δίκης, ενώ είναι δυνατή η επέλευση ηπιότερων εννόμων συνεπειών, όπως η αναστολή της διαδικασίας, επί αποδοχής ένστασης εκκρεμοδικίας, ή η παραπομπή της υπόθεσης στο αρμόδιο δικαστήριο, επί αποδοχής ένστασης αναρμοδιότητας του αρχικώς επιληφθέντος δικαστηρίου.

β) Ουσιαστικές ενστάσεις είναι εκείνες που αφορούν στην ουσία του δικαιώματος που ασκείται με την αγωγή. Με αυτές γίνεται επίκληση γεγονότων, που, στο πλαίσιο εφαρμογής κάποιου ουσιαστικού κανόνα δικαίου, είτε εμποδίζουν την άσκηση του αγωγικού δικαιώματος, είτε εμποδίζουν τη γένεσή του, είτε επιφέρουν την κατάργησή του, κατά τις ειδικότερες διακρίσεις, που ακολουθούν.

2) ΓΝΗΣΙΕΣ-ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΕΣ ΕΝΣΤΑΣΕΙΣ.

α) Γνήσιες είναι οι ενστάσεις, με τις οποίες ο εναγόμενος επικαλείται ένα δικαίωμα (αντιδικαίωμα), που αντιτάσσεται έναντι άλλου δικαιώματος, υφισταμένου και ενεργού που έχει ασκηθεί εναντίον του και παρακωλύει-αποδυναμώνει την ενέργειά του, δηλαδή την άσκησή του (όπως, μεταξύ άλλων, οι ενστάσεις παραγραφής, δίζησης, επίσχεσης, μη εκπληρωθέντος συναλλάγματος). Οι γνήσιες ενστάσεις

θεμελιώνονται επί των ονομαζομένων δικαιοανασταλτικών κανόνων δικαίου.

β) Καταχρηστικές είναι οι ενστάσεις, με τις οποίες ο εναγόμενος επικαλείται όχι δικαίωμα, αλλά πραγματικά περιστατικά, που είτε εμποδίζουν τη γένεση του δικαιώματος του ενάγοντος, στο οποίο θεμελιώνεται η αγωγή, (όπως η ένσταση ακυρότητας λόγω μη τήρησης του συστατικού τύπου), είτε καταργούν-καταλύουν το γεννηθέν δικαίωμα (όπως η ένσταση εξόφλησης, η ένσταση άφεσης χρέους). Οι καταχρηστικές ενστάσεις θεμελιώνονται επί των ονομαζομένων δικαιοκωλυτικών κανόνων δικαίου (στην πρώτη περίπτωση) και επί των ονομαζομένων δικαιοφθόρων κανόνων δικαίου (στη δεύτερη περίπτωση).

Μεταξύ των γνήσιων και των καταχρηστικών ενστάσεων υφίστανται οι ακόλουθες διαφορές:

-Με τις γνήσιες ενστάσεις γίνεται επίκληση δικαιώματος, ενώ με τις καταχρηστικές ενστάσεις γίνεται επίκληση πραγματικών περιστατικών.

-Οι γνήσιες ενστάσεις στρέφονται κατά άλλου υφισταμένου και ενεργού δικαιώματος, του οποίου εμποδίζουν την ενέργεια, κατ' εφαρμογή δικαιοανασταλτικών κανόνων δικαίου, ενώ οι καταχρηστικές ενστάσεις στρέφονται κατά μη υφισταμένου δικαιώματος, η ανυπαρξία του οποίου μπορεί να είναι αρχική (όπως επί ακυρότητας δικαιοπραξίας, λόγω μη τήρησης του συστατικού τύπου), ή επιγενόμενη (όπως επί άφεσης χρέους), κατ' εφαρμογή δικαιοκωλυτικών ή δικαιοφθόρων κανόνων δικαίου.

-Οι γνήσιες ενστάσεις δεν λαμβάνονται υπόψη αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο και επί προβολής τους απαιτείται πάντοτε η υποβολή αιτήματος, ενώ οι καταχρηστικές ενστάσεις λαμβάνονται υπόψη αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο και χωρίς υποβολή αιτήματος, αρκεί τα γεγονότα που τις στηρίζουν να έχουν προβληθεί από το διάδικο, έστω και αν δεν έχει προτείνει αυτοτελώς σχετικό ισχυρισμό.

-Η παραίτηση από γνήσιες ενστάσεις έχει ως αποτέλεσμα την ελεύθερη ανάπτυξη του δικαιώματος, κατά του οποίου στρέφονται, ενώ η παραίτηση από καταχρηστικές ενστάσεις δεν ισχυροποιεί το δικαίωμα κατά του οποίου στρέφονται (έχει, όμως, ως συνέπεια την αδυναμία προβολής τους από τον παραιτηθέντα στο μέλλον).

-Οι γνήσιες ενστάσεις μπορούν να προταθούν μόνο από το φορέα του δικαιώματος και όχι από τρίτο (άρθρο 262 παρ. 2 ΚΠολΔ), ενώ οι καταχρηστικές ενστάσεις προτείνονται και από τρίτο διάδικο εφόσον έχει έννομο συμφέρον.

3) ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ-ΜΗ ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΕΝΣΤΑΣΕΙΣ.

α) Αυτοτελείς είναι οι ενστάσεις, οι οποίες δεν εξαρτώνται από άλλο ουσιαστικό δικαίωμα (όπως η ένσταση παραγραφής), μπορούν δε να ασκηθούν μόνο με τον τρόπο αυτό, δηλαδή με ένσταση.

β) Μη αυτοτελείς είναι οι ενστάσεις, οι οποίες εξαρτώνται από άλλο δικαίωμα (όπως η ένσταση υπαναχώρησης) , μπορούν δε να ασκηθούν τόσο αμυντικά, με ένσταση, όσο και επιθετικά, με αγωγή.

Η κύρια διαφορά μεταξύ των εν λόγω ενστάσεων συνίσταται στον τρόπο απόσβεσής τους. Ειδικότερα, οι μη αυτοτελείς ενστάσεις αποσβέννυνται με την απόσβεση του δικαιώματος, από το οποίο απορρέουν, ενώ οι αυτοτελείς ενστάσεις αποσβέννυνται με μονομερή παραίτηση, ρητή ή σιωπηρή.

4) ΑΝΑΤΡΕΠΤΙΚΕΣ-ΑΝΑΒΛΗΤΙΚΕΣ ΕΝΣΤΑΣΕΙΣ.

α) Ανατρεπτικές είναι οι ενστάσεις, που εμποδίζουν οριστικά την άσκηση του δικαιώματος, κατά του οποίου προβάλλονται και αποκλείουν την ενέργειά του στο μέλλον (όπως οι ενστάσεις παραγραφής, συμψηφισμού, καταβολής), χωρίς να οδηγούν σε πλήρη απόσβεσή του, η οποία πάντως δεν αποκλείεται. Ετσι, επί ένστασης παραγραφής, από την παραγραφείσα αξίωση παραμένει φυσική ή ατελής ενοχή, η οποία και σε έγκυρη εκπλήρωση οδηγεί (άρθρο 272 παρ. 2 ΑΚ) και σε συμψηφισμό μπορεί να προταθεί (άρθρο 443 ΑΚ), ενώ επί ένστασης συμψηφισμού, επέρχεται άμεση και πλήρης

απόσβεση των αμοιβαίων απαιτήσεων, κατά το μέρος που καλύπτονται και μάλιστα από το χρόνο που συνυπήρξαν (άρθρα 440, 441 ΑΚ).

β) Αναβλητικές είναι οι ενστάσεις, οι οποίες εμποδίζουν προσωρινά την ενέργεια του δικαιώματος, κατά του οποίου προβάλλονται. Συνήθως έχουν ως αποτέλεσμα την απόρριψη της αγωγής ως πρόωρης (όπως η ένσταση του μη ληξιπροθέσμου της απαίτησης, η ένσταση δίζησης), δεν αποκλείεται όμως να οδηγήσουν σε αποδοχή της αγωγής, υπό τον όρο ικανοποίησης του ουσιαστικού δικαιώματος, που ασκείται με την ένσταση (όπως η ένσταση επίσχεσης και η ένσταση μη εκπληρωθέντος συναλλάγματος).

5) ΠΡΟΣΩΠΟΠΑΓΕΙΣ-ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΑΓΕΙΣ ΕΝΣΤΑΣΕΙΣ.

α) Προσωποπαγείς είναι οι ενστάσεις που είναι ενεργητικά και παθητικά αμεταβίβαστες, λόγω του στενού συνδέσμου τους με ορισμένο πρόσωπο (όπως η ένσταση ευπορίας του δωρητή, άρθρο 501 ΑΚ).

β) Πραγματοπαγείς είναι οι ενστάσεις, που μεταβιβάζονται με το δικαίωμα, στο οποίο αναφέρονται.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΕΝΣΤΑΣΕΩΝ

Η ένσταση προϋποθέτει εκκρεμές κύριο αντικείμενο δίκης και αυτοτελές αίτημα παροχής δικαστικής προστασίας εκ μέρους του αντιδίκου του ενισταμένου, δηλαδή του ενάγοντος, εισάγεται δε στη δίκη, κατά κανόνα, με σκοπό την απόρριψη του εν λόγω αιτήματος. Έτσι, με εξαίρεση την ένσταση συμψηφισμού, με την ένσταση δεν υποβάλλεται αυτοτελές αίτημα δικαστικής προστασίας και δεν εισάγεται αυτοτελές, κύριο αντικείμενο δίκης. Γι' αυτό δεν υπόκειται σε προδικασία, υπό την έννοια ότι δεν απαιτείται η επίδοση στον ενάγοντα δικογράφου, που να περιέχει την ένσταση. Ωστόσο, με τα νέα πραγματικά περιστατικά που επικαλείται ο αμυνόμενος εναγόμενος για τη θεμελίωσή της, διευρύνεται το υφιστάμενο αντικείμενο δίκης και είναι δυνατή η εναλλαγή των ρόλων των διαδίκων, με την έννοια ότι ο ενάγων δικαιούται, αμυνόμενος, αυτός, πλέον να προβάλλει κατά της

ένστασης αντένσταση, κατ' αυτής δε ο εναγόμενος δικαιούται, αμυνόμενος εκ νέου, να προβάλλει επαντένσταση. Από τα παραπάνω δεν αναιρείται ο αμυντικός χαρακτήρας της ένστασης, ως μέσου απόκρουσης της αγωγής, θα μπορούσε όμως να υποστηριχθεί ότι η ένσταση φέρει (και) επιθετικό χαρακτήρα, στο βαθμό που ενεργοποιεί τον αμυντικό μηχανισμό του ενάγοντος και τον οδηγεί, προς το σκοπό απόκρουσής της, να προβάλλει αντένσταση.

ΑΣΚΗΣΗ ΔΙΑΠΛΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΚΑΤ' ΕΝΣΤΑΣΗ .

Ζήτημα διεύρυνσης ή μη του κυρίου αντικείμενου της δίκης τίθεται και στην περίπτωση της κατ' ένσταση άσκησης διαπλαστικού δικαιώματος, το οποίο εισάγεται στη δίκη, ως προδικαστικό ζήτημα. Υποστηρίζονται και οι δύο απόψεις, πάντως ομόφωνα γίνεται δεκτό ότι με την κατ' ένσταση άσκηση διαπλαστικού δικαιώματος δεν εισάγεται αυτοτελές κύριο αντικείμενο δίκης. Η ένσταση διατηρεί τον αμυντικό χαρακτήρα της, περιλαμβάνει αίτημα προς το δικαστήριο να προβεί σε συγκεκριμένη διαδικαστική πράξη, δεν μπορεί όμως να περιλαμβάνει και αίτηση παροχής αυτοτελούς έννομης προστασίας, ούτε μπορεί να οδηγήσει σε παροχή πλήρους δικαστικής προστασίας του ενισταμένου. Η εμβέλεια της ένστασης συνίσταται στην παρεμπόπτουσα διάγνωση εκ μέρους του δικαστηρίου του δικαιώματος επί του οποίου θεμελιώνεται αυτή (ένσταση) και, σε περίπτωση κατάφασης της ύπαρξής του, στη ματαίωση της δικαστικής προστασίας που επιδιώκει ο ενάγων με την αγωγή. Εξάλλου, το γεγονός της προβολής του διαπλαστικού δικαιώματος κατ' ένσταση, δεν συνεπάγεται ότι τούτο μεταβάλλεται σε ένσταση του ουσιαστικού δικαίου. Ετσι, ο κανόνας του απαράγραπτου των ενστάσεων ουσιαστικού δικαίου, που καθιερώνει το άρθρο 273 ΑΚ (οι ενστάσεις, εφόσον στο νόμο δεν ορίζεται διαφορετικά δεν παραγράφονται), δεν εφαρμόζεται στην εν λόγω περίπτωση, της άσκησης διαπλαστικού δικαιώματος κατ' ένσταση. Επομένως, για την άσκηση διαπλαστικού δικαιώματος, είτε με αγωγή, είτε με ένσταση, θα πρέπει να συντρέχουν κάθε φορά και οι τασσόμενες από το νόμο

χρονικές προϋποθέσεις, και, ειδικότερα η τασσόμενη προθεσμία ή παραγραφή. Μόνο κατ' εξαίρεση ο νομοθέτης επιτρέπει την άσκηση διαπλαστικού δικαιώματος κατ' ένσταση και μετά την παρέλευση του χρονικού διαστήματος, εντός του οποίου έπρεπε αυτό να ασκηθεί, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του άρθρου 558 ΑΚ, σύμφωνα με το οποίο, επί σύμβασης πώλησης, ο αγοραστής μπορεί και μετά τη συμπλήρωση του χρόνου παραγραφής να ασκήσει με ένσταση τα δικαιώματά του από το ελάττωμα ή την έλλειψη συνομολογημένης ιδιότητας, εφόσον ειδοποίησε γι' αυτά τον πωλητή μέσα στο χρόνο παραγραφής. Όταν το δικαίωμα δικαστικής διάπλασης ασκείται με ένσταση και η επιδιωκόμενη διάπλαση καθίσταται προδικαστικό ζήτημα της δίκης, τούτο καταλαμβάνεται από το δεδικασμένο, κατά το άρθρο 331 ΚΠολΔ. Η κατ' αυτό τον τρόπο δε άσκηση του διαπλαστικού δικαιώματος δημιουργεί εκκρεμοδικία, αφού σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 221 ΚΠολΔ, εκκρεμοδικία συνεπάγεται και η υποβολή, ενώ διαρκεί η δίκη, αίτησης, με την οποία επιδιώκεται καταψήφιση, αναγνώριση ή διάπλαση, καθώς και η πρόταση ένστασης συμψηφισμού.

ΕΝΣΤΑΣΗ ΣΥΜΨΗΦΙΣΜΟΥ

Σε αντίθεση με τις λοιπές ενστάσεις, με την πρόταση του διαπλαστικού δικαιώματος του συμψηφισμού, η οποία αντιμετωπίζεται ως αυτοτελής αίτηση παροχής έννομης προστασίας, εισάγεται αυτοτελές νέο αντικείμενο δίκης και συγκεκριμένα η ανταπαίτηση του εναγομένου οφειλέτη, η οποία ασκείται κατά τη διάρκεια της δίκης και ικανοποιείται κατά τις βασικές λειτουργίες της. Και στην περίπτωση αυτή, ωστόσο, δεν απαιτείται, για την προβολή της ένστασης, η τήρηση προδικασίας, υπό την παραπάνω έννοια, αφού δεν φέρει καν το χαρακτήρα ανταγωγής, χαρακτηριζόμενη ως «κεκαλυμμένη ή μη γνήσια ανταγωγή».

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΕΝΣΤΑΣΕΩΝ-ΑΙΤΗΜΑ ΑΥΤΩΝ.

Η ένσταση έχει τη μορφή νομικού συλλογισμού, με μείζονα πρόταση τη διάταξη του κανόνα δικαίου, στον οποίο θεμελιώνεται, ελάσσονα πρόταση την ιστορική βάση και συμπέρασμα την αιτούμενη προστασία.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 262 παρ. 1 ΚΠολΔ, που αναφέρθηκε ήδη, η ένσταση πρέπει να περιλαμβάνει σαφή έκθεση των γεγονότων, που τη θεμελιώνουν και ορισμένη αίτηση. Πρέπει, δηλαδή, να περιέχει την ελάσσονα πρόταση και το συμπέρασμα του νομικού συλλογισμού, ενώ η παράλειψη αναφοράς της νόμιμης βάσης, δηλαδή της μείζονος πρότασης δικαιολογείται από το γεγονός ότι το δικαστήριο υποχρεούται να προσδιορίσει τον εφαρμοστέο κανόνα δικαίου, χωρίς να δεσμεύεται από όσα σχετικά επικαλείται ο διάδικος.

Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι για την πληρότητα της ένστασης πρέπει να αναφέρονται σ' αυτήν όλα τα θεμελιωτικά περιστατικά, που επιφέρουν, ως έννομη συνέπεια, είτε την παρακώλυση της άσκησης του αγωγικού δικαιώματος, είτε την παρακώλυση της γένεσής του, είτε την κατάργησή του ταυτόχρονα δε πρέπει να περιέχει και αίτημα απόρριψης της αγωγής για το συγκεκριμένο λόγο. Νομολογιακά γίνεται δεκτό ότι το αίτημα είναι δυνατόν να καλυφθεί από το περιεχόμενο, κατά κανόνα στο τέλος των προτάσεων, γενικά αίτημα του ενισταμένου για παραδοχή όλων των ισχυρισμών του και για απόρριψη της αγωγής, θέση, η οποία δεν αναιρεί, αλλά επιβεβαιώνει την αναγκαιότητα υποβολής σχετικού αιτήματος.

Το αίτημα, ως μέσο πραγμάτωσης του συστήματος διάθεσης, συνίσταται στην ανακοίνωση δήλωσης βούλησης του ενισταμένου προς το δικαστήριο να προβεί σε συγκεκριμένη ενέργεια, την αναβολή επέλευσης ή την οριστική ματαίωση των επιδιωκόμενων με την αγωγή εννόμων συνεπειών, σύμφωνα με τον κανόνα δικαίου, στον οποίο θεμελιώνεται η ένσταση και, όπως κατ' επανάληψη αναφέρθηκε, δεν

περιλαμβάνει αυτοτελές αίτημα παροχής δικαστικής προστασίας, με την προαναφερόμενη εξαίρεση της ένστασης συμψηφισμού.

Υποστηρίζονται διαφορετικές απόψεις, σχετικά με το ζήτημα αν η υποβολή αιτήματος πρέπει να συνοδεύει τόσο τις γνήσιες όσο και τις καταχρηστικές ενστάσεις ή η υποβολή αιτήματος απαιτείται μόνο για την πρώτη κατηγορία ενστάσεων. Κρατούσα, με ισχυρό αντίλογο, είναι η άποψη ότι η διάταξη του άρθρου 262 παρ. 1 ΚΠολΔ, στο βαθμό που επιβάλλει την υποβολή αιτήματος, εφαρμόζεται μόνο στις γνήσιες ενστάσεις, κυρίως με το επιχείρημα ότι οι καταχρηστικές ενστάσεις, εφόσον προβληθούν υπό τις προαναφερόμενες προϋποθέσεις, λαμβάνονται υπόψη αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο.

Τέλος, είναι ανεπίτρεπτη, ως αντικείμενη στο γενικό κανόνα της καλόπιστης διεξαγωγής της δίκης και ειδικότερα στο καθήκον αληθείας, που πηγάζει από τη διάταξη του άρθρου 116 ΚΠολΔ, η σωρευτική προβολή ενστάσεων, που αντιφάσκουν μεταξύ τους, η με την απάντηση στην αγωγή, ανεξαρτήτως αν γίνεται κυρίως ή επικουρικώς. Υποστηρίζεται και η αντίθετη άποψη, ότι είναι επιτρεπτή η επικουρική σώρευση γνησίων αυτοτελών ενστάσεων, για λόγους οικονομίας της δίκης και εφόσον, στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν παραβιάζεται το καθήκον αληθείας, καθώς και ότι δεν τίθεται ζήτημα επικουρικής προβολής των καταχρηστικών ενστάσεων, εφόσον, ερευνώμενες αυτοτελώς από το δικαστήριο, εκφεύγουν από την εξουσία διάθεσης των διαδίκων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ (με αλφαβητική σειρά).

-Γεωργιάδης Αστέριος: «Η συμβολή του ουσιαστικού δικαίου στη διαμόρφωση των ενστάσεων», σε ΕΕΔ «Οι ενστάσεις στην πολιτική δίκη» 1992, 37 επ.

- Καλαβρός Κωνσταντίνος: «Αιτήσεις και ισχυρισμοί στην πολιτική δίκη», 2013.
- Καργάδος Παναγιώτης: «Γνησία ένστασις, διαπλαστικόν δικαίωμα ή καταχρηστική ένστασις» ΝοΒ 1990, 953 επ.
- Κατσιρούμπας Παναγιώτης «Ενστάσεις στην Πολιτική Δίκη», 2018.
- Κολοτούρος Παναγιώτης «Ενστάσεις κατά τον ΚΠολΔ», 2011.
- Κουσούλης Στέλιος: «Οι πραγματικοί ισχυρισμοί στην πολιτική δίκη», 2003.
- Νικολόπουλος Γεώργιος: « Η έννοια και λειτουργία της ενστάσεως στο αστικό δικονομικό δίκαιο», 1987.

Κωνσταντίνα Νάκου, Εφέτης.

16 Νοεμβρίου 2018.